

Dit staat vast: gelijk gij het beeld des aard-schen gedragen hebt, zoo zult gij ook het beeld des hemelschen dragen.

Hij zal zorgen, dat gij niet uit de verte, maar dat gij eenmaal sprekend op Christus gelijkt.

Zoodat engelen en duivelen en rampzaligen zullen bekennen: gij kunt wel zien, dat het broeders zijn.

Ziel, hoe is het mogelijk, dat uw heerlijkmaking nog nooit binnen uw geestelijke waarneming is gevallen?

Hebt gij dan zooveel tevergeefs geleden?
Of weet gij niet, dat indien de Geest van Christus in u woont, gij gedurig wordt geopereerd om het beeld van Christus gelijkvormig te worden?

Smaak in uw liefdegevoel voor uw Heiland uw heerlijkmaking.

Proef in uw smarten uw heerlijkmaking.
Doe het blijde hooren: ik ga niet alleen van kracht tot kracht, maar ook van heerlijkheid tot heerlijkheid steeds voort, ik, de glanslooze, ik, de doffe, ik, de moede, ik, de matte.

En in het zalig oord van het nieuwe Jeruzalem zal ik Christus' beeld verloozen zonder eenige afwijking, zonder eenig gebrek!

HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

Modernistische Gelofsbelijdenis. III.

Op de vraag: hoe worden de artikelen van Dr Hooykaas als persoonlijke weerspiegeling van gemeenschappelijk geloofsbezit gedeeld, moet alzoo geantwoord: in twee deelen. Ten eerste naar den zielkundigen inhoud. Ten tweede naar de dogmatistische uitbeelding.

Die tweedeeling geeft te denken.
Mag er uit opgemaakt, dat de „dogmatistische uitbeelding“ niet tot den inhoud van het modernistisch geloof behoort?

Dogmatistische uitbeelding staat hier tegenover: zielkundige inhoud.

Dit kan, dunkt ons, kwalijk anders worden uitgelegd, dan dat het tweede deel dezer artikelen naar den inhoud gelijk is aan het eerste deel, maar in een bijzonderen vorm, hier als dogmatisch, ingediend, wordt gekleed.

Het vindt ook steun in wat de auteur schrijft als hij aan de „dogmatistische uitbeelding“ toe is: „Zoo hervatten wij en beginnen als 't ware opnieuw, wanneer wij na onze blijde erkenning van het geloof in den Zin van het leven, van onze Vrijheid, van het eeuwige Oordeel, onze persoonlijke Roeping en de menselijke Gemeenschap, nu ons geloof gaan formuleeren in rechtstreeks godsdienstige uitspraken“.

Dat wij beginnen als het ware opnieuw, geeft ons recht aan te nemen, dat het tweede deel een herhaling is van het eerste, maar dan op andere wijze voorgesteld.

Is deze konklusie juist, dan worden deze geloofsartikelen daardoor feitelijk tot vijf teruggebracht.

En dan wordt zij nog armer dan zij in het begin ons reeds toelook.

Want ja, dit moet wel de eerste indruk zijn, welke deze geloofsbelijdenis wekt: wat is het geloofs-fonds van de modernistische gemeenschap toch minimaal.

Als een richting zich begint haan te breken, kan zij met één kernwoord dikwijls volstaan.

Maar de modernistische richting loopt zoo zachtjes aan tegen de honderd jaar.

Zij heeft aan hevige bestrijding blootgestaan.

Zoo zij al niet uit zichzelf tot nadere bezinning over haar geloofsbezit kwam, moest zij toch door aanvallen van buiten daartoe zijn geprikkeld.

Wie dat in het oog houdt, wordt door het getal dezer geloofsartikelen, dat tot vijf te beperken is, al aanstonds teleurgesteld.

Is dat Naomi?

Is hier een geestelijke zoon van Scholten en Opzoomer aan het woord?

Is wat hij hier uitspreekt alles, wat uit werken als de „Leer der Ned. Hervormde Kerk“ tot blijvend bezit is geworden?

Dan is de rivier van het modernisme, die vol waters schoon, wel tot een beek Krith geworden, welke op het punt is uit te drogen!

Toch willen we deze geloofsbelijdenis niet naar het kwantitatieve, maar naar het kwalitatieve beoordeelen.

En zeer zeker wordt daarmee het modernisme getypeerd, dat de mensch en zijn leven het eerste artikel vormt.

De tegenstelling met het apostolische symbool valt hier duidelijk op.

„Ik geloof in den zin van het leven“ heeft het „ik geloof in God, den Vader“ van zijn plaats gedrongen.

Men kan tegenwerpen, dat dit een kwestie van methode is.

De psychologie van den godsdienst geeft in niet-orthodoxe en ook wel in enkele zich als orthodox voordoende kringen den toon aan.

Van uit de ziel, haar gewaarwordingen, haar bewustzijn, haar gevoelens, haar behoeften wordt dan het geloof opgebouwd.

Maar het is juist deze methode, die in naam van ons algemeen ongetwijfeld christelijk geloof moet worden gewraakt.

Het „ik geloof in den zin van het leven“ toont, waar men met deze methode belandt.

De mensch wordt tot het centrum van het geloof gemaakt.

Om hem beweegt zich alles.

God is niet meer dan een postulaat van zijn zielenleven.

Het principieele verschil kon niet duidelijker worden aangegeven.

Hoe leeg is daarom reeds het modernistisch geloof.

Als God moet worden afgeleid uit den mensch, hoe hol moet dan het Godsbegrip niet worden.

Want wat is de mensch, die niet eerst van God is vervuld!

Dr Hooykaas behoort niet direkt tot de links-, ook niet bepaald tot de rechts-modernen, maar neemt een meer synthetisch standpunt in.

Daarom geeft hij wel eenigszins uitdrukking aan wat in het modernisme over heel de linie leeft.

Van heel dat modernisme geldt het: God komt achter den mensch aan.

Men kan zoo roerend schrijven over den Eeuwige, het Absolute, de Liefde, de Vader in de hemelen als men wil, maar God kan in dat stelsel nooit tot zijn eer komen.

De mensch zelf staat daarbij in den weg.

Het Humanisme kan zich hier soms in fijne vormen openbaren.

Het blijft Humanisme: vereering van den mensch.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Dr Ritters „Kritische Reis“.

Voor eenigen tijd verscheen bij de Uitgeversmaatschappij „Holland“ te Amsterdam, in den welverzorgden vorm dien we van haar gewoon zijn, een interessant boek van een interessant man.

Dat deze laatste qualificatie juist is, zal men aanstonds toestemmen als we zeggen, dat de Schrijver is Dr P. H. Ritter, de bekende journalist-literator. Hij is immers een auteur van bijzonder frischen kijk op de dingen en een geheel eigen, pitbigen geestigen stijl. In een ongemeenen vorm weet hij de dingen te zeggen, in kleinrijke, typeerende woorden en zijn opmerkingen zijn veelal even raak als oriënteerend: hij doet zijn lezers niet slechts iets zien, maar hij geeft hen tegelijk een indruk van het aanschouwde, die blijft. We behoeven ten bewijze slechts te herinneren aan zijn mooie boekjes „Het land van Wind en Water“ en „Zeeuwsche Mijmeringen“. Wie in dit laatste b.v. gelezen heeft de teekening van het Middelburgsche leven op den wekelijkschen hoogdag, heeft van dien markt-Donderdag een zoo sprekend beeld gekregen, dat hij het niet weer vergeet, juist door het interessante, dat Ritters beschouwing er aan geeft. We kunnen ook wijzen op de indertijd in ons blad besproken brochure „De sociale betekenis van de Amusementsliteratuur“, dat al evenzeer blijk geeft van de bovengenoemde eigenschappen van den Schrijver; of op zijn dramatisch stuk „De Derde“, dat, hoezeer ook van inhoud verschillend, toch ook weer Dr Ritter in zijn interessante persoonlijkheid doet kennen.

Maar ook van dit nieuwe boek geldt de qualificatie „interessant“.

Het draagt tot titel: „De kritische Reis“ en is een verzameling essays over schrijvers en boeken, die tal van zeer lezenswaardige bijdragen en merkwaardige opmerkingen bevat.

De stof van dezen bundel is ingedeeld in vier groepen: De stijl der ouderen, Hedendaagsche lyriek, Roman en novelle in onze dagen, De essay, dat is dus, ze bestrijkt het gehele terrein der literaire kunstuiting.

In de eerste groep opstellen, over den stijl der ouderen, vinden we een typeering van het Schrijverstalent van Busken Huot, Dr Abraham Kuiper, Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman, Prof. Dr Alb. Verwey. In 't bijzonder deze schetsen zijn het, die de belangrijke eigenschappen van het boek dragen; we kunnen dat doen zien, als we in 't vervolg op dit artikel uit de bijdrage over den stijl van Dr Kuiper enkele opmerkingen citeeren.

De tweede groep, over de hedendaagsche lyriek, geeft een overzicht van den stand der moderne dichtkunst, in de behandeling van het werk onzer nieuwere dichters, ouderen als Verwey en Noto Soeroto, maar vooral jongeren, als Greshoff, H. Houwink, Anthonie Donker, Jan Engelman, H. Marsman, e.d. In den bijtitel voor dit onderdeel der behandelde materie: „de richting der hedendaagsche poëzie“ is de inhoud van deze groep inderdaad precies samengevat en tegelijk de betekenis aangegeven, die voor elken belangstellende in de lectuur van deze schetsen is gelegen.

Dan volgt de bespreking van den roman en de novelle in onze dagen, even rijk in afwisseling van gekozen objecten als die der poëzie. We kunnen niet al de boeken opsommen, die hier aan de orde komen, maar noemen enkele, om onzen lezer een indruk te geven van wat hem hier wordt geboden. Zoo zijn er opstellen over „Letje“, „De Zondaar“, „Merijntje Gijzens Jeugd“, „Gouden Teugels“, „Eva“, „Alex Vrouwen“, alle boeken van dezen tijd, die tot de bekendste proeven van moderne romanliteratuur behooren. En het is belangrijk, maar ook zeer instructief om het oordeel van Dr Ritter te lezen, te meer, omdat hij aan vele van deze boekbesprekingen algemeene beschouwingen verbindt over stroomingen en verschijnselen in de nieuwste romanproductie. Wat we b.v. verleden week in ons artikel over „De Avonturen van den Muzikant“ citeerden over de verandering, die zich openbaart in de wijze van zielkundige ontleding in den roman, is aan een dezer bijdragen ontleend. En wanneer men stuk voor stuk de besprekingen nagaat en dan verzamelt, wat er aan algemeen-literaire beoordeeling in gegeven wordt, krijgt men een geheel, dat men zou kunnen betitelen als: de richting in het hedendaagsch proza.

De vierde groep is die van de essay. Gaandeweg is de essay (de verhandeling) over literatuur zelf geworden bijdrage tot de literatuur, belangrijk ook in en op zichzelf. Ritter wijst daarop, als hij handelt over de essays van Verwey, v. Deyssel, Havenaar, Cortier, Casimir, Bruning en Marsman en hij doet de wezenlijke waarde zien, die dergelijke verhandelingen over letterkunde hebben. Samengevat zou men ook deze groep een opschrift kunnen geven: de richting van de hedendaagsche essay.

Eindelijk is er nog een afzonderlijke bijdrage: „Uit de werkkamer van den Schrijver“. Dr Ritter vertelt hierin iets over de voorgeschiedenis van letterkundig werk naar aanleiding van zijn persoonlijke ervaring. In 't bijzonder in dit stuk komt nog weer eens uit, wat we zeiden aan 't begin van dit artikel, dat de Schrijver een interessant man is. Want wat we hier te lezen krijgen is metterdaad een zelfportret. En zoo goed als het indertijd belangrijk was van een Auteur als Robbers te hooren hoe een roman ontstaat! zoo is het van werkelijke, inzicht-vormende waarde hier Ritter te volgen in de analyse van zijn werkzaamheid. En bovendien, al pratende over zichzelf en zijn arbeid, geeft hij weer tal van goede opmerkingen ten beste over de Schrijverstaak en haar moeilijkheden in 't algemeen.

Voegeu we aan dit alles nu nog toe de mededeeling, dat bij elk der behandelde bundels en boeken bibliografische aantekeningen gevoegd zijn door den heer P. H. Muller, zoodat men over ieder onderwerp ook nog een goed-gekozen literatuur-opgave verkrijgt, dan zal het duidelijk zijn, dat we terecht dit nieuwe boek een interessant boek hebben genoemd en zal men de conclusie willen aanvaarden, dat het rustige lezing alleszins waard is.

Bij de overstelpende veelheid van romans en dichtbundels, die karakteristiek is voor dezen tijd, is het onmogelijk, dat men alles zelf lezen kan. En toch wordt in allerlei verhouding bekendheid met de productie der moderne literatuur gevorderd. Men is dan ook aangewezen op, wat ik zou willen noemen verzamel-boeken, die deze taak verlichten door indrukken te geven en materiaal tot oordeelvorming verschaffen. Daarbij is het echter van 't grootste belang, dat de leidsman een betrouwbaar gids is, een die kennis van zaken heeft en critisch vermogen. Welan, Dr Ritter is zulk een gids. Men zal het zeker niet altijd met hem eens zijn; met name zal men in de principieele beschouwing wel eens geheel van hem verschillen; maar hij geeft immer zooveel materiaal, dat men gemakkelijk een eigen inzicht zich vormen kan en dat aan het zijne kan toetsen. Wie in eenig verband leiding te geven heeft bij literatuur-studie of verenigingswerkzaamheid kan aan deze „Kritische Reis“ heel veel hebben.

Ter karakteriseering van den inhoud, maar ook om het belang, dat dit onderwerp uiteraard heeft voor onzen kring, willen we gaarne het opstel over den stijl van Dr Kuiper nader doen zien. Zulks vordert echter meer ruimte, dan we nu nog hebben. Dit daarom in een volgend artikel.

C. T.

¹⁾ Uit het boekje van H. Robbers: „Het ontstaan van een roman“.